

VIII. KITOS PUBLIKACIJOS

TAIKINAMOSIOS VEIKLOS IDĖJOS, PATYRIMAS IR PLĖTOTĖS PERSPEKTYVOS

Prof. habil. dr. Juozas Lakis

Lietuvos teisės universitetas Valstybinio valdymo fakultetas, Valdymo teorijos katedra
Ateities g. 20, 2057 Vilnius
Telefonas 71 45 29
Elektroninis paštas vtk@ltu.lt

Pateikta 2001 m. kovo 22 d.

Parengta spausdinti 2001 m. rugpjūčio 27 d.

*Recenzavo Lietuvos teisės universiteto Valstybinio valdymo fakulteto Valdymo teorijos katedros vedėjas
prof. habil. dr. S. Puškorius ir šio fakulteto Viešojo administravimo katedros vedėjas prof. habil. dr.
E. E. Jančiauskas*

S a n t r a u k a

Transformaciniuose procesuose, kuriuos mes išgyvename, išryškėjo žmonių ir organizacijų, verslo įmonių, valdžios institucijų bendravimo ir bendradarbiavimo, gebėjimo spręsti sudėtingus ir prieštarigus klausimus problemiškas, vertybių ir interesų konfliktų prevencijos ir valdymo aktualumas. Straipsnyje pristatoma konfliktų sprendimo ir taikinamosios veiklos idėjų ir praktinio patyrimo raida pasaulyje. Apžvelgiamos tos mūsų gyvenimo sritys, kur pradeda rasti kryptinga taikinamoji veikla, svarstomos tolesnės plėtotės galimybės, ypač kreipiant dėmesį į žmogaus santykius su kitais ir į viešąjį administravimą.

XX amžius savo technologijomis, politiniais ir ekonominiais procesais mokė žmoniją bendradarbiauti, racionaliai spręsti problemas ir konfliktus. Joks kitas istorinis civilizacijos tarpsnis taip nesuartino žmonijos kaip šis. Jam prilygsta nebent didžiojo keliautojo Kolumbo laikų epocha, kai civilizuotos valstybės tapo behorizončio išbaigtumo liudininkėmis.

Karinių, ekologinių ir kitokių iššūkių akivaizdoje buvo ieškota būdų, kaip mažinti ir vykdyti tarptautinių konfliktų prevenciją, kaip bendromis pastangomis spręsti globalines problemas ir kurti mechanizmus, kurie sklaidytų tarptautinių santykių įtampą ir skatintų tarptautinės bendruomenės kūrimąsi. Antrojoje šio amžiaus pusėje tarptautinio integravimosi procesas įgavo politinius ir administracinius kontūrus.

Šiuolaikinė tarptautinė bendrija, kuriai atstovauja Jungtinių Tautų Organizacija, yra pati sudėtingiausia humanitarinė sistema iš visų žinomų, turint galvoje jos mastą, įvairovę, prieštaravimus tarp visumos ir ją sudarančių suverenių valstybių. Vienas svarbiausių jos misijos aspektų – kurti prielaidas taikingiems tarpvalstybiniam santykiams, derinti skirtingus ir priešingus interesus, skatinti bendradarbiavimą sprendžiant globalines ekologijos, sveikatingumo, skurdo ir kitas problemas. Nors tarptautinės krizės vėl atsiranda, ir netgi ten, kur taikos procesas yra akivaizdžiai pažengęs (pvz., Artimuosiuose Rytuose), plataus masto bendradarbiavimo patyrimas yra ne tik akivaizdus, bet ir pamokantis, nes tarptautiniai santykiai turi įtakos daugybės žmonių likimams, labai gerai regimi ir susilaukia visuotinio dėmesio.

Tarptautinių konfliktų ir krizių reguliavimas jau seniai yra tapęs diplomatų, užsienio ir tarptautinių reikalų strategų profesinės veiklos dalimi. Kartais pačiomis kraštutiniausiomis aplinkybėmis išbandomos konfliktų prevencijos ir sprendimo taktikos, derybų ir tarpininkavimo metodai.

Įtrauktų į tarptautinius reikalus žmonių ir organizacijų veiklos paskirtis – gerinti santykius, plėsti bendradarbiavimą, o prireikus – spręsti konfliktus. Kažin, ar yra kita žmogiškosios veiklos sritis, kur tiek daug aukštos kvalifikacijos žmonių dirba šalių tarpusavio supratimo, susitarimo, taikaus konfliktų sprendimo labui. Iš čia taikamosios veiklos filosofija ir praktinis patyrimas vėliau pereina į kitas sritis.

Šio straipsnio tikslas – *apžvelgti taikamosios veiklos ir konfliktų reguliavimo idėjų ir praktikos raidą pastaraisiais dešimtmečiais ir esamo patyrimo pritaikymą Lietuvos visuomeniniame gyvenime.*

Uždaviniai:

1. Kiek tai straipsnyje įmanoma, sistemingai pristatyti Lietuvos skaitytojui konfliktų sprendimo metodus ir jų taikymo galimybes.
2. Skatinti viešojo administravimo tarnautojus, pedagogus, teisėtvarkos darbuotojus atsigręžti į sukauptą patyrimą ir plačiau naudoti jį savo praktikoje.

Rengiant straipsnį pasinaudota atitinkamais tarptautiniais susitarimais, teorinėmis publikacijomis pasirinkta tema, asmenine pažintimi su taikomąja veikla JAV, Kanadoje, Šiaurės Airijoje ir patirtimi konsultuojant bei tarpininkaujant konfliktuose, rengiant ir vykdant mokomąsias programas.

Pateikiame svarbesnių sąvokų darbinį aprašymą nepretenduodami į akademinį lygį.

Taikinamoji veikla – tai suplanuoti ir kryptingi (rečiau – spontaniški) žmonių ir organizacijų veiksmai mažinant įtampas, krizes, derinant skirtingus ir priešingus interesus, vertybes, kuriant prielaidas supriešintoms šalims susikalbėti.

Konfliktų valdymas (sprendimas) – susidūrimų, priešpriešų neutralizavimas šalinant arba keičiant jas sukėlusias aplinkybes arba tiesiogines priežastis.

Bendravimo ir bendradarbiavimo kultūra visuomenėje interpretuojama kaip tam tikrų tradicijų ir gebėjimų, kurių panaudojimas skatina susikalbėjimą ir bendrus veiksmus sprendžiant sudėtingas problemas ir prieštaravimus, visuma.

* * *

Beveik prieš šimtą metų istorijos profesorius, fundamentalių darbų autorius V. Kliučevskis parašė tokius kupinus nerimo žodžius: „XX amžiaus prologas – parako gamykla. Epilogas – Raudonojo Kryžiaus barakas“ [1, p. 361].

Kitas skvarbaus proto mokslininkas jau šiomis dienomis XX amžių pavadino „megamirčių amžiumi“ (mega reiškia 10^6). Jis liudija: „Iš viso karų liepsna nusinešė ne mažiau kaip 87 000 000 gyvybių, o sužeistųjų ir suluošintųjų tuose karuose buvo dar daugiau“. „Toks milžiniškas, beveik nesuvokiamas mastas yra grasi išraiška šio šimtmečio politinių aistrų ir technologinių priemonių, kurias tos aistros sugebėjo pajungti“ [2, p.6,7,8]. Neregėto masto karai ir smurtas vertė politikus ieškoti saugumo priemonių. Vienas perspektyviausių būdų buvo kurti politinius ir teisinius mechanizmus grėsmę keliančioms problemoms reguliuoti.

Jau ankstesniais šimtmečiais buvo sudaromos tarptautinės sutartys, numatančios kelius, kaip spręsti ginčus tarp šalių. Žiūrint iš šių dienų perspektyvos jų veikimas buvo ribotas. XX amžiaus pradžioje, 1907 metais, buvo priimta „Konvencija dėl tarptautinių susidūrimų taikaus sprendimo“. Konvencija, be kita ko, įteisino trečiosios šalies tarpininkavimo tarptautiniuose ginčiuose praktiką ir numatė Trečiųjų teismo įgaliojimus. Vienas iš Konvencijos punktų skelbė: „Tarpininko užduotis yra priešingų pretenzijų derinimas, raminimas priešiško kumo, atsiradusio tarp susiginčijusių valstybių“ [3, p.777].

1919 m. Paryžiuje paskelbė Pirmojo pasaulinio karo pabaigą, konferencijos dalyviai nusprendė įsteigti Tautų lygą. Tai buvo pirmoji tarptautinė organizacija, kuri turėjo rūpintis

bendradarbiavimu ir saugumu. Nors ši institucija nebuvo pajėgi neutralizuoti grėsmę tarptautiniam saugumui tarpukario metais, jos įkūrimo idėja buvo vaisinga.

1928 m. buvo priimtas, o 1949 m. pataisytas ir iš naujo patvirtintas „Bendrasis aktas dėl tarptautinių ginčų sprendimo“. Akte buvo patvirtintos taikinimo komisijos sudarymo ir funkcionavimo procedūros, numatyta Trečiosios šalies teisinė intervencija į ginčą.

Reikšmingas žmonijai buvo 1945 metais Jungtinių Tautų Organizacijos įkūrimas po Antrojo pasaulinio karo. Tai buvo pradžia posūkio į pasaulinės organizacijos kūrimąsi. JTO įsteigė didelius įgaliojimus turinčią Saugumo Tarybą ir išplėtojo taikos palaikymo sistemą. Kai kuriais atvejais Saugumo Tarybos sprendimai privalomi visiems JTO nariams. JTO Chartija pažymi, kad „Saugumo Taryba nustato bet kurį grėsmės taikai atvejį, bet kurį taikos pažeidimą arba agresijos aktą ir teikia rekomendacijas arba sprendžia, kokių priemonių reikia imtis tarptautinei taikai ir saugumui palaikyti ir atkurti“ [3, p.17].

Politologai ir diplomatai diskutuoja, kiek veiksmingos yra ST pasirinktos priemonės krizėms mažinti ir bendradarbiavimui skatinti. Kiekvienas JTO arba jos ST veiksmas yra sudėtingas, nes reaguojama į pačius prieštarlingiausius įvykius. Vis dėlto neginčytina, kad amžiu baigiantis žmonija ne tik išvengė niūros Raudonojo kryžiaus barakų perspektyvos bei daugelio brendusių ginkluotų konfliktų ir karų, bet ir kaip niekada anksčiau įgavo globalaus sutelktumo bruožų.

* * *

Po Antrojo pasaulinio karo sparčiai vyko valstybių ir tautų integracija Europoje, apimama visas gyvybiškai svarbias žmogaus gyvenimo sritis (panašios tendencijos pastebimos ir kituose žemynuose). Politinis Europos susiskaldymas trukdė ir menkino pastangas bendradarbiauti žemyno mastu. Daugeliu atvejų integraciniai procesai vyko lygiagrečiai šiaurės ir anapus geležinės uždangos. Tačiau objektyvios aplinkybės ir poreikiai bendradarbiauti bei koordinuoti veiklą priešingų sistemų lyderius vertė ieškoti bendros kalbos.

1975 m. įvyko Europos valstybių vadovų konferencija Helsinkyje. Europos saugumo ir bendradarbiavimo konferencija (ESBK) buvo svarbiausias įvykis suskilusiame žemyne. Po Helsinkio konfrontuojančių valstybių bendradarbiavimas įgavo teisinį politinį pamatą ir skleidėsi pakankamai sparčiais tempais. Konferencijos Baigiamasis aktas numatė reguliarius susitikimus, valstybių ir vyriausybių vadovų konsultacijas, pasikeitimo informacija, humanitariniais, žmogaus teisių ir kitais klausimais procedūras. Šio proceso metu 1991 m. buvo parengti ir patvirtinti ginčų tarp šalių ESBK dalyvių reguliavimo ir taikaus sprendimo principai ir procedūros.

Baigiamasis aktas ir vėlesni politiniai bei teisiniai dokumentai ypač kruopščiai aptaria galimų susidūrimų ir ginčų prevenciją informuojant kitas valstybes apie karinius manevrus ir kitas stambias karines akcijas, supažindinant, kaip laikomasi priimtų žmogaus teisių. Jeigu tarp dviejų ir daugiau valstybių santykių atsirado įtampa ir kyla pavojus įsivielsti konfliktui, susitarimai konflikto dalyves įpareigoja kuo greičiau nagrinėti klausimą, kol jis neįsisenėjo, susilaikyti nuo veiksmų, galinčių komplikuoti situaciją, bendrai aptarti laikinas priemones taikiems santykiams palaikyti, kol bus nagrinėjamos ginčo priežastys [3, p.822-823].

Ginčui ir konfliktui įsibėgėjus rekomenduojamos konsultacijos. Jeigu to nepakanka – ginčo reguliavimo procedūrų aptarimas. Jeigu konfliktuojančios šalys sutinka, siūloma kviesti trečiąją šalį ginčui spręsti [3 p.823]. Jeigu ginčui išspręsti visų minėtų žingsnių nepakanka, numatytas tvirtų įsipareigojimų paketas, kuriame svarbus vaidmuo tenka Tarptautiniam teismui, kitoms tarptautinėms organizacijoms, specialių sureguliuojamų mechanizmų kūrimui (pvz., daugiašalės konferencijos, turinčios įgaliojimus imtis konkrečių stabilizavimo veiksmų) ir t. t. Taigi tarptautinė taikomoji veikla buvo operacionalizuota, vis labiau rėmėsi apčiuotais mechanizmais.

ESB procesas iškėlė ir įteisino keitimąsi politine ir karine informacija ir kultūros vertybėmis tarp skirtingų socialinių sistemų ir politinių karinių blokų kaip vieną svarbiausių saugumo ir bendradarbiavimo prielaidų. Tolesnė įvykių eiga parodė, kad šių

principų įgyvendinimas kėlė tolerancijos, mokėjimo sugyventi su kitokiais dvasią, ugdė universalumo pradus politikoje, gilino globalinių problemų, bendro likimo suvokimą. Taip kūrėsi palankios prielaidos bendradarbiauti ir spręsti konfliktus kitais lygiais.

Kita konfliktų sprendimo praktikos ašis kyla iš technologijos ir ūkio globalizavimo. Tai kuria pamatinius bendradarbiavimo mechanizmus, tačiau kelia daugybę naujų problemų ir prieštaravimų. Šeštajame dešimtmetyje šešios Europos valstybės – Belgija, Italija, Liuksemburgas, Olandija, Prancūzija ir Vokietija – sutarė įkurti bendrą anglių ir plieno rinką. Po keletų metų šešetas nusprendė kurti ekonominę bendriją, kurioje galėtų laisvai judėti darbo jėga, prekės ir paslaugos. Sėkmingas šio plano įgyvendinimas paskatino kitas valstybes belstis į Bendrijos priimamąjį. Šiandien Europos Bendrija pasižymi didele traukos galia ir yra bene įspūdingiausios valstybių bendros veiklos, ekonominių, finansinių, žmogiškųjų išteklių naudojimo, politinių ir humanitarinių problemų sprendimo pavyzdys. Jos steigimo koncepcijoje pažymėta: „Bendrija visų pirma buvo traktuojama kaip priemonė taikai užtikrinti, susieti laimėtojus ir nugalėtuosius bendromis institucijomis, kurios leistų jiems bendrauti kaip lygus su lygiu” [4, p.5].

Europos Sąjunga sukūrė geriausią iš visų žinomų tarptautinę bendradarbiavimo ir konfliktų sprendimo sistemą. Jos veiksmingumą lemia ne tiek reaktyvi veikla (reakcija į prieštaravimus ir ginčus), kiek proaktyvi politika, sprendžianti esamas ir galimas disproporcijas tarp Bendrijos ir jos traukos zonoje esančių valstybių, apimanti bendradarbiavimo programomis visas gyvybiškai svarbias sritis kuriant politinius ir teisinius svertus tarpusavio santykiams subalansuoti.

1992 m. Maastrichte buvo pasirašyta Europos Sąjungos sutartis. Ji apibrėžė bendrus valstybių užsienio ir gynybos politikos principus ir perspektyvas. Sutartis rėmėsi keturių dešimtmečių bendradarbiavimo patirtimi ir atvėrė naujas galimybes jo plėtotei.

* * *

Žinomos skirtingos veiklos rūšys ir taktikos taikai palaikyti ir įtvirtinti.

Jos de la Haye'us vaizdžiai rašo, kad taika – tai „dinamiškas socialinis reiškinys..., kuriam reikia investicijų ir statybinių medžiagų, architektūrinio plano, pamatų liejimo ir kruopštaus apdailos darbo” [5, p.57]. Autorius skiria preventyvią diplomatiją siekiant išspręsti ginčus, kol dar neprasiveržė smurtas, ir taikdarystę, kai tiesioginis susidūrimas tarp konfliktuojančių šalių jau įvyko.

Visa ligi šiol žinoma tarptautinė praktika reguliuojant, vykdant prevenciją ir sprendžiant konfliktus bei užtikrinant ilgalaikį saugumą ir bendradarbiavimą remiasi trimis strategijomis: taikos palaikymo, taikos reguliavimo ir taikos kūrimo (peace – keeping, peace – making, peace – building). Pirmoji – taikos palaikymo – taiko neatidėliotinus politinius ir karinius veiksmus krizės ištiktame rajone situacijai stabilizuoti ir užkirsti kelią konfliktui plėstis. Tai – skubios tarptautinių organizacijų, suinteresuotų šalių konsultacijos, taikdaryškos misijos į įvykių vietą, autoritetinių organizacijų apeliavimas į konfliktuojančias šalis ir prireikus taikos palaikymo pajėgų siuntimas. Taikos palaikymas – tai reakcija (reaktyvi veikla) į įvykusį susidūrimą. Ji numato įsikišimą (intervenciją) į konflikto vyksmą. Tačiau ši intervencija vykdoma remiantis tarptautinio gyvenimo normomis ir teisiniais aktais. Taikos palaikymo metodai buvo panaudoti pastaraisiais dešimtmečiais Artimuosiuose Rytuose, Kipre, keliose Afrikos valstybėse. Juos plačiai taiko Jungtinių Tautų Saugumo Taryba ir rečiau atskiros valstybės (pavyzdžiui, Prancūzija savo buvusiose valdose). Priminsime, kad ir Lietuva taip pat įsitraukė į taikos palaikymo akcijas. Šio dalyvavimo mastas nėra didelis, tačiau jis reikšmingas mūsų tėvynainiams kaip atvirumo kitų problemoms ženklas, kaip tarptautinio teisingumo matas. Tai aktyvumas, kurio dėka suvokiame save kaip besijungiančios Europos dalį.

Taikos palaikymo priemonės labiausiai žinomos tarptautiniame gyvenime, tačiau jos taikomos ir atskirose valstybėse (pvz., kilus etniniam konfliktui).

Taikos reguliavimo priemonės – tai pirmiausia teisiniai aktai, tarptautiniai susitarimai, kuriais remiamasi kilus ginčams. Kai Lietuva ir Latvija aiškinosi įtampą keliančius sienų Baltijos jūroje klausimus, buvo remiamasi specialia jūrų teise, kuri šiuo atveju atliko reguliuojantį vaidmenį problemai spręsti.

Kitokio lygmens ir pobūdžio pavyzdžiu gali būti laiku vykdytas tautinių santykių teisinis reguliavimas Lietuvoje atgavus nepriklausomybę. Žinoma, kad pavojus sujaukti tautinę santarvę ir išprovokuoti kitataučių neramumus Lietuvoje 1990–aisiais ir vėlesniais metais buvo pakankamai didelis.

Situacijos Lietuvoje stabilumą užtikrino ir tai, kad tautinių santykių teisiniu reguliavimu buvo susirūpinta gerokai anksčiau, kai tarybinėse respublikose atsirado daugiau galimybių tvarkyti reikalus savo nuožiūra. Pavyzdžiui, vienas svarbiausių žingsnių šia kryptimi buvo 1989 metais priimtas Tautinių mažumų įstatymas. Jame tautinės mažumos pripažįstamos bendrijomis, visuomenės gyvenimo subjektais (tai, kas nebuvo toleruojama sovietmečiu), nustatytos jų teisės kurti savo religines, kultūrinės, švietimo organizacijas, turėti mokyklas, spaudą savo kalbomis [6, p.45]. Kiti įstatymai – Pilietybės, Imigracijos ir Emigracijos – buvo priimti tuojau po Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo. Tai buvo vienas svarbiausių stabilizavimo veiksnių įvairiautėje visuomenėje, nes visi tautiniai ryšiai buvo išbandomi didžiuoju įtampa. Šie įstatymai, atspindintys įvykusius pokyčius, daugeliu atveju neutralizavo įtampas, natūraliai susidaranti tarp tautinių grupių gilių permainų metu. Jų neutralizuojantis efektas šiandien nekelia abejonių. Palankių įstatymų priėmimas suteikė tautinėms grupėms pasitikėjimo Lietuvos valstybe.

Prie taikos reguliavimo priemonių priskiriama ir tikslinė ekonominė bei kitokia parama šalims, kurios išgyvena įtampą dėl tarpusavio santykių arba negali išspręsti ginčijamos problemos. Paramos davėjas kelia tam tikrą sąlygą, pavyzdžiui, investuoti skiriamus pinigus į ginčijamos problemos sprendimą arba vykdyti bendrą ūkinį projektą. Keliamos sąlygos įgyvendinimas lemia taikos atkūrimą arba stiprinimą, skatina oponuojančių šalių bendradarbiavimą (pavyzdžiui, Europos Sąjungos didelė finansinė parama Ukrainai siekiant uždaryti Černobylio atominę elektrinę leido sumažinti įtampą, kurioje daugelį metų gyveno Europa).

Taikos reguliavimo veiksmais sudaromos prielaidos normalizuoti ikikonfliktinius, konfliktinius ir pokonfliktinius santykius, skatinant teigiamas šalių sąveikas. Tai tam tikra reaktyvių ir proaktyvių veiksmų kombinacija, kai reaguojama į įvykį(ius) arba reiškinį(ius), tačiau pasirenkami veiksmai, skatinantys pageidaujamą procesą, o ne jau susidariusios krizės slopinimą.

Taikos reguliavimo strategijos laikosi tarptautiniai ir nacionaliniai fondai remdami piliečių susivienijimus ir nevyriausybinės organizacijas padidinto konfliktiškumo regionuose. Kai padidėjo etninės įtampos buvusiose socialistinėse valstybėse, Europos Sąjungos PHARE programa, JAV, Vokietijos, Didžiosios Britanijos, Skandinavijos ir Beniliukso šalių valstybiniai ir privatūs fondai skyrė didžiulius finansinius išteklius teisinei bazei kurti, etniniams santykiams tirti, tautinių grupių švietimui, taip sudarydami palankias sąlygas tarpusavio santykiams gerinti.

Taikos kūrimo veiksmai yra bene labiausiai kompleksiški ir pasižymi ilgalaikiu poveikiu. Tai įvairiapusės programos, kurių galutinis tikslas – siekti tokių struktūrinių pokyčių šalių santykiuose, kurie sumažina jų galimus susidūrimus. Europoje buvo sukurta ir įvykdyta pakankamai daug programų taikos labui. Bene labiausiai žinomos ir daug ką apimančios – jau minėtos Europos saugumo ir bendradarbiavimo sistemos kūrimas bei Maršalo planas. Pas-

tarasis lieka ryškiu ilgalaikio taikos kūrimo projekto pavydžiu.

Maršalo planas atsirado 1947 metais karo suniokotos Europos atstatymo programos pavidalu. Tuo metu prasidėjęs šaltasis karas sutrukdė vykdyti jį visame žemyne, todėl jis apėmė Vakarų Europą nuo Portugalijos ir Italijos iki Norvegijos, Švedijos ir Islandijos. Pagal Maršalo planą JAV tiekė prekes ir kreditus Europai atstatyti ir naujai ekonominei sistemai kurti. Per tris su puse metų (1948–1951 m.) JAV suteikė paramą 17 Vakarų Europos valstybių už 17 mlrd. dolerių. Tai leido susisteminti ir insitucionalizuoti ekonominį bei politinį bendradarbiavimą didelėje žemyno dalyje. Buvo įsteigtos atitinkamos organizacinės struktūros (pvz., Europos Ekonominio bendradarbiavimo organizacija), kurios liko veikti programai pasibaigus ir toliau koordinavo integracinius procesus. Maršalo planas ne tik padėjo susidoroti su karo padariniais, bet ir sukūrė vieningos Europos pamatus, į kuriuos šiandien atsirėmė ir Lietuva.

* * *

Naujojoje Lietuvos istorijoje taip pat yra įsimintino konfliktų ir krizių reguliavimo patyrimo. Lietuvos ir Lenkijos priešprieša dėl Vilniaus krašto tarpukario metais, įtampos santykiuose su nacistine Vokietija dėl Klaipėdos krašto, mėginimai išvengti Sovietų okupacijos ketvirtojo dešimtmečio metais, perestroikos kortos panaudojimas Sąjūdžiui įsibėgėti, santykių įtampos mažinimas su lenkų ir rusų bendruomenėmis atkūrus nepriklausomybę – visa tai grindė autentiško lietuviško patyrimo pamatus, sprendžiant tarptautinius ir vidaus konfliktus ir problemas.

Pasiremsime vienu išskirtiniu pavyzdžiu iš Lietuvos tarpukario istorijos.

Mykolas Römeris, vokiečių kilmės Lietuvos lenkas, žymus teisininkas, Vytauto Didžiojo universiteto profesorius ir rektorius, daug ir kryptingai veikė siekdamas pakreipti įtemptus Lietuvos ir Lenkijos santykius labiau palankia kryptimi. 1919 m. buvo vieni iš kritiškiausių dviejų atsikūrusių valstybių ginče dėl sienų ir Vilniaus krašto. Dar buvo šiek tiek erdvės politiniams manevrams, sutarimo paieškai. Tikriausiai M. Römeris tai jautė ir būtent todėl leidosi įpainiojamas į akciją, kurios ilgalaikiai padariniai galėjo būti labai įvairūs.

1919 m. kovo pabaigoje M. Römerį, tuomet dirbusį Lomžoje, kviečia J. Pilsudskio artimiausios aplinkos žmonės ir siūlo delikačią misiją: vykti į Kauną ir pasiūlyti lietuviams perimti iš lenkų kariuomenės Vilnių po to, kai iš ten bus išstumti raudonųjų daliniai, o atgautoje sostinėje sudaryti koalicinę Lietuvos vyriausybę kviečiant į ją lenkų ir baltarusių bendruomenių atstovus.

J. Pilsudskio valstybės kūrimo planai buvo neregėtai monumentalūs. Lietuvai buvo skirtas išskirtinis vaidmuo: ji turėjo būti pagrindinė jo sumanytos unijos arba federacijos su Lenkija partnerė, todėl Lietuvai jis „negailėjo“ žemių, darė užuominas dėl jos sienų išplėtimo ne tik etnografinėje teritorijoje, bet ir už jos ribų. Sumanyta unija arba federacija turėjo jungti Vakarų Gudiją, Vakarų Ukrainą, o galbūt ir kitas teritorijas. Lenkijos valstybės viršininko ir maršalo vaizduotėje tai turėjo būti Europos centrinė valstybė, jos geostrateginė bamba, gyvybinga, aktyvi, reaguojanti į politines žemyno problemas.

Kupinas abejonių, bet turėdamas menkutę viltį nepraleisti galbūt vienintelės progos sušvelninti krizę tarp Lietuvos ir Lenkijos, M. Römeris Kaune susitiko su Lietuvos vidaus reikalų ministru P. Leonu, vėliau – su ministrais S. Kairiu ir P. Vileišiu, kurie domėjosi Vilniaus reikalais. Tačiau Kauno politikai atsisakė priimti J. Pilsudskio pasiūlymą.

Viltis atgauti Vilniaus kraštą nutolo. Ko pritrūko tuometiniams Lietuvos politikams – pasitikėjimo savimi, tauta, kitomis Lietuvos tautybėmis, kurios nesudarė esminės gyventojų dalies, patikimų sąjungininkų nebuvimas ar paprasčiausiai nenoras rizikuoti? „Lietuviai nesiryžta rizikuoti“, – išvažiudamas iš Kauno parašė M. Römeris [7] (beje, smulkiai aprašydamas savo kelionę save jis apibūdino kaip Lietuvos lenką). Atrodo, toji nesėkmė nekomplikavo jo paskesnių santykių su Kauno inteligentija ir valdininkija.

Tai, kad pavyko atsilaukyti prieš Lenkijos spaudimą tarpukaryje ir tai, kad Lietuvos santykiai su Lenkija šiandien įveikia praeities trauką ir įgauna ne tik geros, atviros kaimy-

nystės, bet ir dvasinio bei politinio solidarumo dimensijų, rodo, kad Lietuvos politikai buvo atidūs istorijos pamokoms ir pakankamai lankstūs taikdariai.

Pastaraisiais dešimtmečiais demokratinėse šalyse ypač daug dėmesio buvo skiriama socialiniams konfliktams ir įtampai. Taikinamoji veikla visuomet buvo paklausi ir naudinga viešajame gyvenime. Visuomeninė arba politinė struktūra yra gyvybinga ir stabili, jeigu turi savyje jos pusiausvyrą užtikrinančius svertus, tarp kurių rasime specifinius konfliktų bei krizių reguliavimo mechanizmus.

Antroje XX a. pusėje daugiau dėmesio socialiniam dialogui skirti vertė didėjantys profesinių sąjungų bei kairiųjų politinių jėgų reikalavimai. Jos nesitenkino tradiciniais siekais didinti užmokesčius ir normuoti darbo laiką samdomiems darbininkams. Jos norėjo daryti įtaką kainų, socialinės apsaugos, draudimų, darbo ir gyvenimo sąlygų, išsilavinimo ir kvalifikacijos kėlimo srityse. Valstybė ir verslas negalėjo ignoruoti šių reikalavimų. Taip atsirado ir brendo socialinė partnerystė tarp valstybės institucijų, darbdavių ir dirbančiųjų organizacijų. Socialinės partnerystės idėja išreiškė skirtingų visuomenės grupių ir valstybės administracijos politinę valią diskutuoti, konsultuotis ir derėtis derinant nesutampančius, neretai priešingus interesus. Ph. Kotleris, autoritetingas šiuolaikinio marketingo teorijos kūrėjas, kalbėdamas apie tautų gerovės siekimą, pažymi tokius prieštarumus: pajamų didinimas gali prieštarauti taupymo ir kapitalo kaupimo tikslams, sveikos ekologinės aplinkos išsaugojimas gali pareikalauti lėtesnių pajamų augimo tempų, o didelis užimtumas ir stabilios kainos ne visuomet suderinamos [8 p.42]. Šie prieštaravimai kelia įtampą tarp darbo ir kapitalo, tarp bendranacionalinių ir grupinių interesų.

Praktikuojamas socialinis dialogas įgavo institucinį pavidalą: Vakarų Europos valstybėse atsirado vadinamosios trišalės komisijos (tarybos), kurios suteikė deryboms ir konsultacijoms tęstinumą ir pastovumą, ir kurių išvados bei rekomendacijos turi įtakos vyriausybei, profsąjungoms, darbdaviams. Socialinio dialogo tyrėjai, atsižvelgdami į Vakarų ir Centrinės Europos valstybių patyrimą, pažymi, kad svarbiausias yra ne tiek vienoks ar kitoks formalus susitarimas (toks paktas pakankamai dažnai lieka gyvuoti popieriuje), kiek pats susitikimų, diskusijų ir debatų procesas [9 p.23]. Tai ir yra kalbėjimo ir susikalbėjimo praktika, kuri pati savaime skatina socialinės įtampos ir konfliktų mažinimą ir sprendimą.

Per dešimtį nepriklausomybės metų Lietuvoje taip pat susikūrė ir savo veiklą išplėtojo įvairios paskirties trišalės komisijos, veikiančios nacionaliniu ir teritoriniu lygmenimis. Socialinės partnerystės pradmenys Lietuvoje, be abejo, ieškotini 1991 m. sausyje, kuomet įmonių administracija, darbininkų kolektyvai, verslininkai siuntė žmones budėti prie svarbiausių valstybės objektų, aprūpindavo budėtojus transportu ir maistu, skyrė statybinių medžiagų ir technikos gynybai. Tai buvo spontaniškos, neįformintos, bet lemtingai svarbios Lietuvai partnerystės pavyzdys. Vėliau socialinės partnerystės idėja buvo įforminta ir įteisinta. 1995 m. buvo įkurta trišalė taryba, kurią lygiomis teisėmis sudarė Vyriausybė, profesinės sąjungos ir darbdavių organizacijos. Buvo įsteigtas ir valstybės išlaikomas trišalės tarybos sekretoriatas, kuriam pavesta teikti organizacinę ir techninę pagalbą [10, p.10-11]. Vyriausybė, profesinės sąjungos ir darbdaviai reguliariai atnaujina savo delegacijų sudėtį trišalėje taryboje [11]. Trišalės komisijos įsteigtos taip pat prie Respublikinės ir teritorinių darbo biržų. Jos teikia pasiūlymus Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai dėl prioritetinių darbo rinkos politikos priemonių bei jų įgyvendinimo, dėl socialinės pagalbos bedarbiams tobulinimo, dėl užimtumo fondo lėšų naudojimo ir paskirstymo ir t.t [12].

Trišalių ir dvišalių interesų derinimo praktika vis plačiau įeina į socialinį gyvenimą ir viešąjį administravimą. Dr. B. Gruževskis analizavo bedarbių profesinio mokymo srities trišalius susitarimus [13, p.90]. Jis parodė ištis įvairiapusę šios praktikos naudą: darbdavio, įdarbinimo įstaigos ir mokymo institucijos susitarimas apmokyti žmogų dirbti tam tikrą darbą leidžia kur kas veiksmingiau spręsti nedarbo problemą, skatina socialinių subjektų bendra-

darbiavimą, aktyvina nedirbančių asmenų darbo motyvaciją, skatina profesinio mokymo srities socialinį marketingą.

Tolesnė socialinė raida bei įtampų ir ginčų prevencijos ir sprendimo mastas Lietuvos viešajame gyvenime priklauso nuo įvairių aplinkybių. Manytume, kad svarbiausios būtų šios problemos:

1. Socialinių partnerių vaidmens ir patikimumo didėjimas. Šiandien tiek profesinės sąjungos, tiek darbdavių organizacijos stokoja atstovavimo galios, nes neapima visų dirbančiųjų ir darbdavių grupių. Antra vertus, jų įgaliojimai kartais yra kvestionuojami jų pačių narių. Tai neretai riboja darbdavių, profesinių sąjungų derėjimosi galimybes, mažina jų valią siekti susitarimo.

2. Tiek viešojo administravimo, tiek socialinio gyvenimo subjektai kilus didelėms priešpriešoms kol kas nepasižymi įpročiu plėtoti dialogą. Kartais jie linkę griebtis nereikalingai radikalių veiksmų, kuriems būdinga destrukcija, netgi savęs naikino požymiai. Prisiminime, pavyzdžiui, bado akcijas, triukšmingus, be teigiamos programos mitingus ir pan.

3. Žiniasklaida, daranti didelį poveikį viešajai nuomonei ir dėl to ypač įtakinga socialinio dialogo dalyvė, neretai įvairių krizių ir socialinės įtampos metu į visuomenę prabyla karingai. Perfrazuojant žinomą posakį galima pasakyti: kokia visuomenė, tokia ir žiniasklaida. Tačiau taip ne visuomet pasireiškia pilietinių jausmų protrūkis. Kartais akivaizdus šališkas gynimas tam tikros grupės, organizacijos ar partijos interesų visuomenės ar kitos grupės interesų sąskaita. **Konfliktų sprendimo kultūra visuomenėje priklauso nuo to, kaip ir kiek keisis minėti reiškiniai.**

Plačias galimybes remti ir skatinti taikinamąją ir prevencinę veiklą turi viešojo administravimo subjektai. Viešojo administravimo įstatymas ir Vyriausybės nutarimu patvirtinta „Piliečių ir kitų asmenų aptarnavimo viešojo administravimo institucijose pavyzdinė tvarka“ apibrėžia ir reglamentuoja šias galimybes. Kaip žinoma, nesuskaičiuojami konfliktai ir nesuskalbėjimai visuomenėje kyla dėl nepakankamo suinteresuotų piliečių ir grupių informavimo juos dominančiais viešojo administravimo klausimais, dėl prasto žmonių aptarnavimo ir įsisknijusių biurokratinio valdymo tradicijų. Minėti normatyviniai dokumentai numato informacijos teikimo, prašymų nagrinėjimo ir reikalų tvarkymo vieno langelio principu reglamentą. Tai pakankamai radikali prielaidos skatinti atvirumą ir kelti pasitikėjimą sąveikaujant piliečiams ir viešojo administravimo institucijoms.

Deja, vieno langelio principas dar neveikia ir kažin ar įveiks visiems gerai žinomą praktiką: tvarkydami savo reikalus esame pratę būti nuolankūs prašytojai, bet sėdę į valdininko kėdę nevengiame parodyti savo galias interesantui. Kad minėtos priemonės pradėtų veikti, būtina dalykiškai kontroliuoti aukštesnes grandis, stebėti, kaip piliečiai aptarnaujami, detalai reglamentuoti vieno langelio principą kiekvienoje viešojo administravimo įstaigoje, na, ir visų mūsų, tiek valdininkų, tiek interesantų, valia siekti partnerystės plėtojant tarpusavio santykius.

Dar vienas įsidėmėtinas konfliktų sprendimo ir prevencijos patyrimo sandas klostosi piliečių, organizacijų tarpusavio santykių atveju, kai siekiama neutralizuoti priešpriešas ir užtikrinti bendradarbiavimą. JAV, Kanados, Vakarų Europos šalyse jau seniai veikia tarpininko institucija įvairiems ginčams tarp žmonių ir organizacijų spręsti, o tarpininkavimas įteisintas kaip reikšminga socialinė paslauga. Jeigu dėl kokių nors priežasčių šalys pačios negali baigti ginčo (pvz., didelė emocinė įtampa, sudėtinga problema, daug suinteresuotų šalių), jos savo noru susitaria kviesti tarpininką. Teisėjai irgi gali nukreipti tam tikras bylas tarpininkauti. Tarpininkavimas yra iš esmės alternatyvus būdas teisminiam ginčų sprendimui. Skirtingai nuo teismo proceso, čia ginčo dalyviai, tarpininkui padedant organizuoti ir vesti derybas, patys ieško abipusiai naudingo sprendimo, turi galimybę išsaugoti konfidencialumą. Pasirengimas spręsti problemą tiesiogiai siejasi su ginčo dalyvių pasitikėjimu savimi, konstruktyvumu, bendradarbiavimo kultūra. Neretai patekęs į konfliktinę situaciją žmogus pasirenka agresyvių elgesio stilių. Tuomet vyrauja troškimas „pamokyti“ priešininką, „duoti atgal“, „atkeršyti“, todėl tarpininkavimas ne kiekvienam ginčo dalyviui gali būti priimtinas. Be to, visiškai privačių, kuo nors specifinių ginčų dalyviai taip pat gali atsisakyti tarpininkavimo.

Nepaisant minėtų ir kai kurių kitų apribojimų, tai neabejotinai veiksmingas ir plačiai taikomas problemų ir konfliktų sprendimo mechanizmas. Aukštu konkurencingumu pasižyminčioje JAV visuomenėje jau daugiau kaip ketvirtį amžiaus gyvuoja ir sėkmingai veikia nacionalinės profesionalių tarpininkų organizacijos, išsinaudoja aukšto teorinio lygio ketvirtinis žurnalas „Mediation Quaterly“, leidžiama teorinė, didaktinė ir praktinė literatūra. Vien vadinamųjų bedruomeninių tarpininkavimo centrų, kuriuos finansuoja vietinė administracija, 1997 metais buvo 550. Kiekvieną jų administruoja keli etatiniai darbuotojai. Kai kurie jų praktikuoja ir tarpininkavimą. Dauguma tarpininkų (apie 19,5 tūkst.) bendruomeniniuose centruose yra specialiai apmokyti savanoriai [14, p.71]. Čia dažniausiai nagrinėjami šeimyniniai, kaimynų, darbdavių ir darbuotojų, nuomotųjų ir nuomininkų, mokyklos, painesnių autoįvykių dalyvių ginčai. Viešosios nuomonės apklausos rodo, kad absoliuti dauguma – 82 proc. apklaustųjų – atsidūrę krizinėje situacijoje rinkęsi ne teisminį bylinėjimąsi, o tarpininkavimą [14, p.76].

Aukštesnio lygio tarpininkavimo paslaugas teikia specializuotų komercinių tarnybų tinklas (gali būti, tarkime, šeimos ir skyrybų, organizacijų plėtros tarpininkai).

Yra ir universitetiniai tarpininkavimo centrai, kuriuose mokomi praktikai, dėstomos konfliktų sprendimo programos, ginami kvalifikaciniai darbai, rengiama didaktinė literatūra.

Lietuvoje menkai paplitusi tarpininkavimo praktika (neskaitant spontaniško ir neretai destruktivaus trečiųjų asmenų įsikišimo į besiginčijančiųjų reikalus). Tai, matyt, galima aiškinti netolimos praeities gyvenimo aplinkybėmis. Silpna orientacija į racionalų ginčytinų klausimų sprendimą bei tik pradedanti rasti kol kas menka konkuruojančių subjektų bendradarbiavimo kultūra verčia galvoti apie specialias programas. Keli mums žinomi trumpalaikiai projektai, skirti tarpininkavimui, davė neblogų rezultatų¹. Vis dėlto tam, kad tarpininkavimo praktika taptų tokia pat įprasta, kaip senos demokratijos šalyse, reikia ryžtingos savi-valdybių, Švietimo ir mokslo, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijų finansinės ir kitokios paramos, teisėtvarkos institucijų solidarumo. Ji turėtų ne tik pilietinę ir humanistinę tokios veiklos prasmę, bet ir praktinę paskirtį – išvaduoti šiandien perkrautus teismus nuo dalies civilinių bylų, o viešojo administravimo institucijas – nuo skundų gausos.

Konfliktų sprendimo kultūra visuomenėje lemtingai priklauso nuo to, kaip plačiai paplitusi teigiamos veiklos filosofija ir konkrečiai – nuostatos į socialinį dialogą, į konstruktyvų kebliausių problemų sprendimą. Spauldoje signalizuojama apie Vakaruose besikuriantį lietuvių, linkusio į nusikaltimus ir terorizmą, įvaizdį (Lietuvos rytas, 2001 sausio 27 d.: „Lietuviams vėl skirtas galvažudžių vaidmuo“, 1, 6 psl). Matyt, tokias asociacijas užsieniečiams kelia ne tik nusikaltimų šleifas, kurį palieka lengvos laimės ieškotojai iš Lietuvos, bet ir mūsų bendravimo kultūra.

Jau pradeda rasti trumpalaikiai konfliktų sprendimo projektai, dėstomi, tiesa, kuklios apimties ir neužtikrinant perimamumo, specialūs kursai universitetuose ir kvalifikacijos kėlimo kursuose. Vis dėlto, mūsų manymu, esamo lygio nepakanka siekiant suteikti esminį postūmį žmonių bendravimo ir bendradarbiavimo kultūrai. Sudėtinga ir subtili konfliktų sprendimo problematika vis dar suvokiama valdininkų kaip praktinės, bet ne teorinės ir netgi ne didaktinės veiklos sritis. Žiniasklaidos programose taip pat turėtų rasti kur kas daugiau vietos taikinamajai veiklai. Vėlgį tenka remtis užsienio patirtimi. Bendradarbiavimo ir konfliktų sprendimo dalykai užima nemenką dalį akademiinių programų Skandinavijos, Kanados, JAV universitetuose ir koledžuose. Jungtinių Valstijų aukštosiose mokyklose 1997 metais buvo dėstomos 55 skirtingos konfliktų sprendimo, derybų, tarpininkavimo programos [15].

Mokėjimas kontroliuoti ir racionalizuoti santykių su kitais krizes suteiktų daugiau stabilumo mūsų gyvenimui ir taip trūkstamo pasitikėjimo savo galimybėmis.

Išvados

¹ Lietuvos konfliktų prevencijos asociacija, kurios veikloje dalyvauja ir šio straipsnio autorius, 1997–1999 m. vykdė kelis tarpininkavimo projektus, kuriuos rėmė Jungtinių Tautų, Kanados ir JAV fondai. Tarpininkavimo teoriniai ir praktiniai pradmenys buvo suteikti per 50 socialinių darbuotojų, pedagogų, policijos pareigūnų. Vilniaus miesto policijos komisariatai platino pirminę informaciją apie tarpininkavimo galimybes. Keliasdešimt žmonių pasinaudojo tarpininkavimo paslaugomis. Tolesnei tarpininkavimo praktikai Asociacija šiuo metu neturi lešų.

1. XX amžiuje aštriau iškilo konfliktų (visų pirma tarptautinių, politinių ir etinių) regulavimo problema, o kartu su ja ir taikinamosios veiklos būtinybė. Kūrėsi pasaulinės ir regioninės organizacijos, kurių svarbiausia priedermė – tarptautinių konfliktų prevencija ir mažinimas, politinių ir teisinių mechanizmų, skatinančių ir reguliuojančių bendradarbiavimą, rengimas ir panaudojimas. Taikinamosios veiklos dėka žmonija ne tik išvengė kai kurių brendusių karų ir konfliktų, bet ir įgavo globalinio sutelktumo bruožų. Pradėtas taikyti tarpininkavimas tais atvejais, kai tarptautinių ginčų dalyviai patys negalėdavo susitarti.

2. Europos saugumo ir bendradarbiavimo procesas, Europos Bendrijos kūrimasis suteikė taikinamajai veiklai platesnį mastą ir aukštesnę kokybę. Buvo brandinami politiniai sprendimai, ekonominės ir karinės priemonės, rengiamas tam tikrų procedūrų paketas siekiant palaikyti santarvę, reguliuoti jos vyksmą, taip pat kurti jai palankią aplinką.

3. Taikinamosios veiklos teorija ir praktinis patyrimas iš tarptautinių santykių srities pereina į valstybių vidaus gyvenimą ir čia įgauna naujus autentiškus bruožus politinėje srityje, viešajame administravime, versle, nevyriausybinių sektoriaus veikloje, švietime.

4. Taikinamosios veiklos bruožų rasime, pavyzdžiui, trišalių komisijų veikloje, kai vyriausybinių institucijų, darbdavių organizacijos ir profesinės sąjungos kaip lygūs partneriai svarsto klausimus, keliančius socialines įtampas ir ginčus visuomenėje. Nors trišalių komisijų sprendimai yra rekomendacinio pobūdžio, vadinamosios socialinės partnerystės praktika turi stabilizuojančios visuomeninius santykius reikšmės. Lietuvoje socialiniai partneriai dar stokoja patikimos paramos jų atstovaujamoje aplinkoje (pavyzdžiui, neskaitlingos ir negalinčios suderinti savo veiksmų profesinės sąjungos), įgūdžių konstruktyviai aptarinėti ir derėti ginčytiniais klausimais (bado streikai, kelių blokados ir pan.). Tai stabdo trišalio dalyvavimo platesnį taikymą.

5. Viešojo administravimo srityje aktualu mažinti įtampas, ginčus ir atvirus konfliktus aptarnaujant interesantus. Pastaraisiais metais priimti įstatymai ir poįstatyminiai aktai (Lietuvos Respublikos Viešojo administravimo įstatymas, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl piliečių ir kitų asmenų aptarnavimo viešojo administravimo institucijose tvarkos patvirtinimo“) numato procedūras, kaip gerinti informacijos teikimą, prašymų nagrinėjimą, tvarkyti reikalus vieno langelio principu. Tai turėtų sustiprinti prevencinį ir taikomąjį pradą viešojo administravimo subjektų veikloje.

6. Lietuvos viešajame gyvenime ir versle pradeda rasti dar viena įsidėmėtina praktika – tarpininkavimas sprendžiant šalių ginčus, kai dėl įvairių aplinkybių jos pačios negali susitarti. Šiuolaikinis tarpininkavimas įgavo platų mastą ir profesinę specializaciją JAV, Kanadoje, kai kuriose Europos šalyse, Pietų Afrikos Respublikoje, Japonijoje. Jis vertinamas kaip alternatyvus būdas atlaisvinti perkrautus teismus nuo dalies civilinių bylų, o viešojo administravimo institucijas – nuo skundų gausos. Diegiant tarpininkavimo idėjas Lietuvoje (pavyzdžiui, steigiant tarpininkavimo centrus), svarbi savivaldybių, Švietimo ir mokslo, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijų, teisėtvarkos institucijų parama.

LITERATŪRA

1. **Ключевский В.** Письма и дневники. Афоризмы и мысли об истории. – Москва, Наука, 1968.
2. **Brzezinski Z.** Nevaldomas pasaulis. – Vilnius, Tvermė, 1998.
3. Действующее международное право. – Москва, Московский независимый институт международного права, 1996.
4. **Fontenas P.** Dešimt Europos pamokų. – Liuksemburgas, Europos bendrijos oficialiųjų visuomeninių leidinių skyrius. 1992.
5. **Jos de la Haye.** Konfliktų prevencija: taikos statyba – vietos diplomatija // Konfliktai ir bendradarbiavimas. – Vilnius, VPU, 1996.
6. **Tautinės** mažumos Lietuvos Respublikoje. – Vilnius, Valstybinių nacionalinių tyrimų centras. 1992.
7. **Römer M.** Dziennik. T. XXVI. P. 128. // Lietuvos Mokslų Akademijos biblioteka. Rankraščių skyrius.
8. **Kotler P., Jatustipitak S., Maesincee S.** The Marketing of Nations. The Free Press, 1997.
9. **Hege A.** Pakt społeczny i uprawnienia partnerów społecznych. // Negocjacje: droga do paktu społecznego. – Warszawa, Instytut pracy i spraw społecznych, 1995.
10. **Socialinis** pranešimas. 1998. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. – Vilnius, 1999.
11. Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės atstovų delegavimo į Lietuvos Respublikos trišalę tarybą. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr.8. 2001 sausio 4 d. – V.Ž. 2001. Nr. 47.
12. Trišalės komisijos prie Respublikinės darbo biržos nariui. Respublikinė darbo birža. – Vilnius, 2000.
13. **Gruževskis B.** Trišalių susitarimų bedarbių profesinio mokymo srityje efektyvumo problema // Aktualūs socialinės politikos klausimai. – Vilnius, Agora, 1999.
14. **Ray L.** Community Mediation Centers: Delivering First-Class Services to Low-Income People for the Past Twenty Years// Mediation Quarterly. 1997. Vol. 15. No. 1.
15. **Birkhoff J. E.** Conflict Resolution Syllaby Anthology. 1997. The National Institute for Conflict Resolution, Washington DC.

The Ideas, Practices and Perspectives of Conciliation

Habil. Dr., Assoc. Prof. Juozas Lakis

The Law University of Lithuania

SUMMARY

The transition processes in post-soviet area show the lack of knowledge and experiences in conflict resolution, when the authorities, the organisations and individuals have to solve the controversial problems as well as conflicts of interests and values.

The first part of the article represents the scope of ideas and practices of conflict resolution and conciliation in international relations.

The actions of the Security Council of the UNO and some agreements of the European Conference for Security and Co-operation have been surveyed as having sense of peace-keeping, peace-making and peace-building.

In the process of European integration some political and legal mechanisms were approved with the mean to conciliate controversies between the members and candidates of the EU. Using them the European Community functions as a whole, and the process of joining new members is sequent and progressive.

The philosophy and experience of conflict resolution and conciliation is applicable in many cases of the states internal affairs.

In the next part of the article the author examines applications and development of conciliation procedures in social life of Lithuania. One of such examples is three parts roundtable between

representatives of governmental bodies, employers and trade unions on issues of social politics, unemployment, payment etc. developing the rules and incentives for strengthening the culture of conflict resolution in social life serves the new democracy.

The next direction in which conciliation and conflict resolution has been used is third party participation in community and family conflicts. Several projects on mediation have been accomplished in Lithuania. They were aimed to train mediators and to educate individuals in what circumstances they may be served by mediators.

The author examines in which way peace-making procedures can be used in public administration. The Lithuanian laws regulate some principles of administrating to avoid or prevent disputes between the governmental bodies and the citizen and interest groups as well as (for example one-window rule in servicing the applicator).

Lithuania as other post-communist countries has to develop the culture of conflict resolution and conciliation to ensure social and communal stability.

